

Xavier Montsalvatge, el compositor universal

Text: Xevi Planas

Xavier Montsalvatge, nascut a Girona fa 85 anys en el si d'una família originària d'Olot, és el compositor català de música contemporània de més projecció internacional. Va dirigir el setmanari *Destino*, encara exerceix la crítica musical a *La Vanguardia* i va ser catedràtic de Composició Musical al Conservatori de Barcelona, però afirma que mai no ha tingut vocació de periodista ni de pedagog.

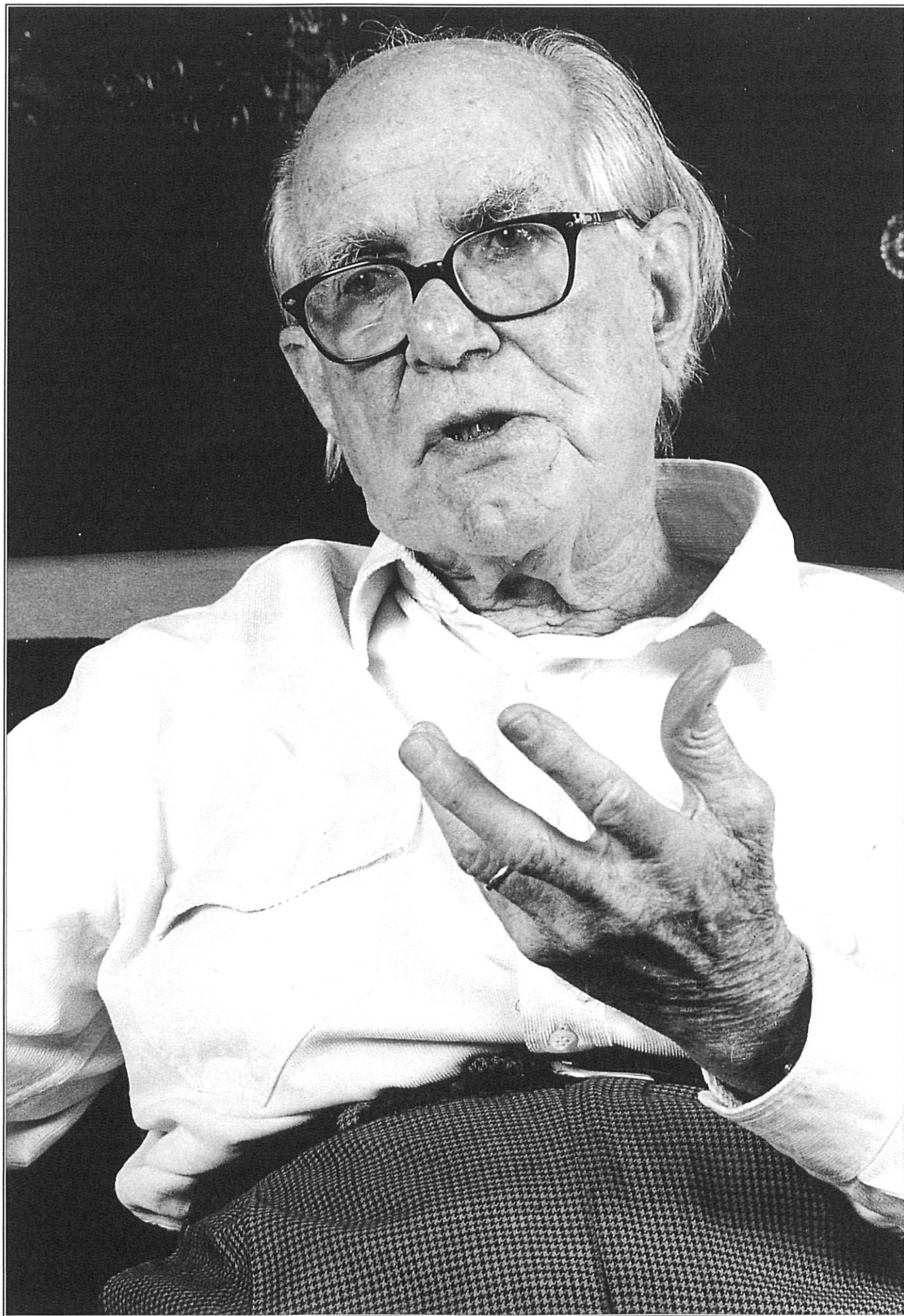
Fotos: Josep Maria Oliveras

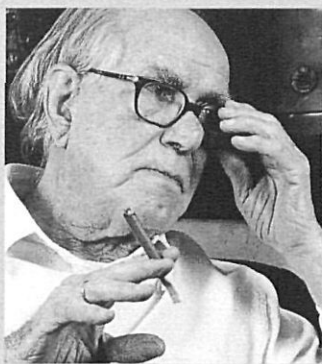

é un bon record de la Girona de la seva infantesa?

— La Girona de la meva infantesa era una ciutat molt tancada. Semblava més un poble que no una ciutat. No era la ciutat gran i oberta que és ara. Ara Girona ha guanyat admirablement en tots els aspectes. És fenomenal. Em sento orgullós de ser de Girona, perquè és una de les ciutats més interessants de Catalunya. Recomano a tothom que hi vagi. Jo vaig néixer a la plaça del Vi, on el meu avi, autor de 27 llibres d'història, tenia la Banca Montsalvatge, que després va regentar el meu pare. Vaig viure també una temporada al carrer de

Santa Eugènia, al mateix edifici on vivia en Josep Ensesa, que era oncle meu, perquè estava casat amb una germana del meu pare. Al final de la Primera Guerra Mundial, per unes qüestions que no conec gaire bé, la banca va desaparèixer. No va ser un trasbals important per a la família. El que sí va ser un trasbals va ser que el meu pare va agafar la tuberculosi. L'únic remei que hi havia llavors en aquests casos era fer molt repòs. Vam anar a passar tot un any a la rectoria de Solius, on el meu pare va escriure *Proses del viure a Solius*. La seva salut va millorar arran de l'estada a Solius i l'estiu del 1920 vam anar a viure a Olot, on el meu pare dirigia la delegació del Banc de Terrassa. Es va tornar a posar malalt i va morir el febrer del 1921. Érem quatre germans i, quan va morir el pare, la mare ens va distribuir entre tota la família per poder tirar endavant. Jo vaig anar a viure a Barcelona a casa de l'avi Bassols, que era un gran advocat, i tres ties solteres. A Olot, hi anàvem els estius. No em vaig adonar de la sort d'haver crescut en un ambient intel·lectual fins que vaig ser gran. El meu oncle Lu Pascual, que era pintor, va influir bastant en el meu gust per l'art, per exemple.

Xavier Montsalvatge i Bassols va néixer el dia 11 de març del 1912 a Girona, en una família d'intel·lectuals originària d'Olot. És el compositor català de música contemporània amb més projecció internacional. Ha escrit un centenar d'obres (que han interpretat músics i formacions de prestigi mundial) per a piano, per a música de cambra, per a orquestra simfònica, per a orquestra simfònica amb solistes, per a banda, per a música vocal, per a òpera i per a cinema. També ha escrit sardanes.

Havia col·laborat al diari *El Matí* abans de la guerra escrivint cròniques musicals. Va ser director de la revista *Destino* entre el 1969 i el 1975. Des del 1962, exerceix la crítica musical a *La Vanguardia*. Va ser catedràtic de Composició Musical al Conservatori Superior de Barcelona des del 1970 fins al 1982.

Ha estat distingit amb el Premi Nacional de Música, la Creu de Sant Jordi i la Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona. Té els títols de Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres i Doctor Honoris Causa de la Universitat Autònoma de Barcelona. És membre de l'Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi i de The Hispanic Society of America. Un prestigiós premi de música contemporània que es concedeix a Girona du el seu nom. El 1948, va editar *Àlbum de habaneras*, llibre clau en la divulgació de l'havanera a Catalunya. El 1991, va publicar el volum de memòries *Papers autobiogràfics*.

— *¿L'afició a la música li ve de la infantesa?*

— Un any, els Reis em van portar un violí. Em va fer il·lusió i vaig començar a estudiar música. Més que per impuls propi, perquè m'hi van empènyer. Als set o vuit anys, no saps res de res. M'ensenyava música un professor que venia a casa més aviat per distreure'm. Els nens d'ara són més responsables que els d'abans. Els de llavors érem uns inconscients. Només pensàvem a anar a jugar al llit de l'Onyar o a la Divesa. No va ser fins bastant més tard que em vaig començar a interessar de debò per la música. Sempre m'ha agradat molt tot l'art en general i alguna vegada, quan era jove, havia pensat deixar córrer la música per dedicar-me a la pintura. També havia pensat estudiar la carrera d'arquitecte, potser perquè molts amics la feien i perquè jo em sentia una mica marginat pel fet de no tenir cap carrera universitària. Però vaig seguir el camí de la música. Com que sempre he estat molt nerviós i vaig passar una crisi de depressions bastant forta, vaig començar a abandonar el violí. El violí és

“

Vaig néixer a la plaça del Vi,
on el meu avi,
autor de vint-i-set
llibres d'Història,
tenia la banca

”

un instrument que només el poden tocar les persones que tenen un aplom absolut. El meu caràcter no era el més adequat per ser concertista i em va atraure més la idea de dedicar-me a la composició.

— *I no es va equivocar...*

— Suposo que no. Vaig entrar a estudiar a l'Escola de Música de Barcelona. Hi tenia de professors Lluís Millet,

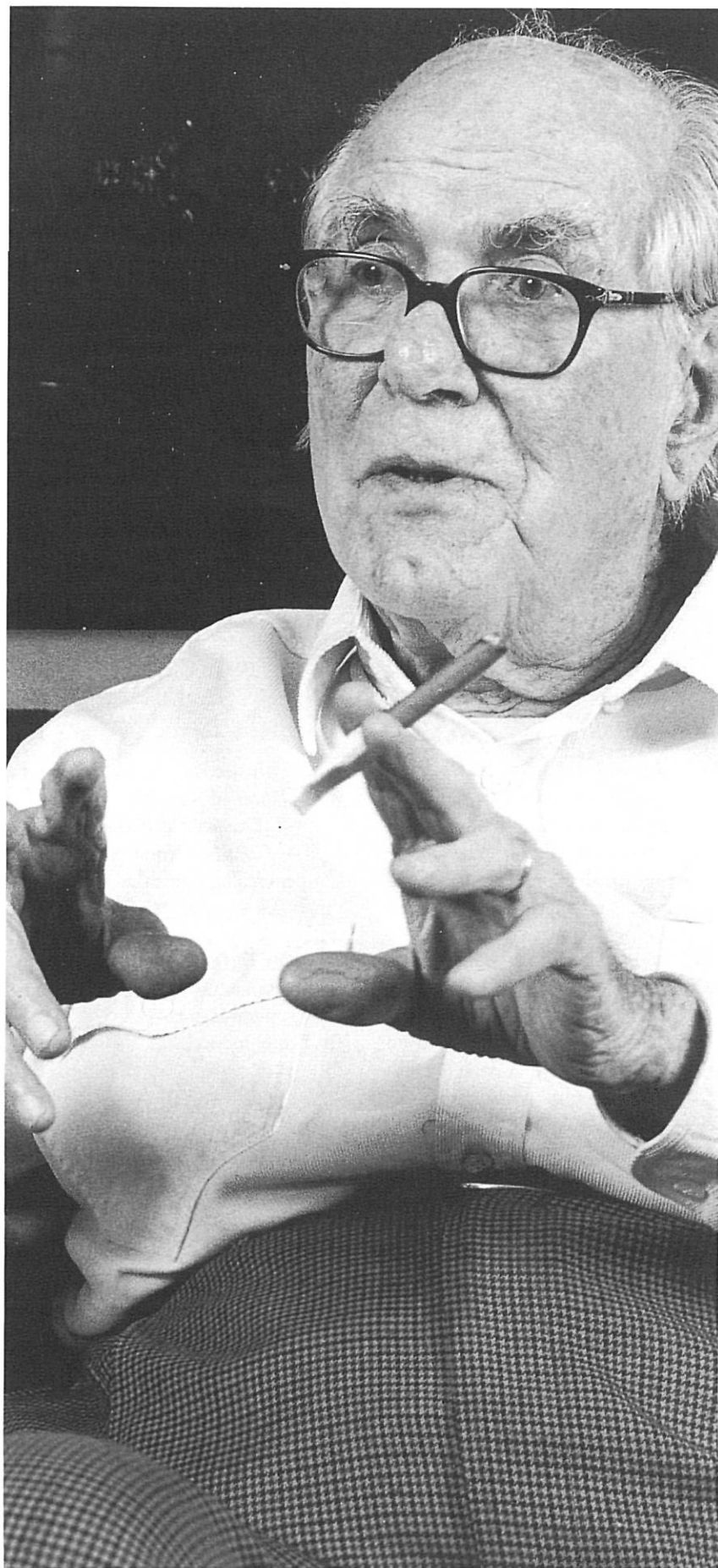
Enric Morera... Vaig treure un excel·lent del primer curs de solfeig. Però el segon examen el vaig suspendre i la família, que ja havia preparat un ressopó, va quedar parada... Els meus mestres estaven molt influïts pel modernisme i a mi, en canvi, em tirava més la música francesa. Quan tenia 21 anys, vaig voler-me presentar al premi Rabell i el vaig guanyar amb la meva primera obra, que era molt afrancesada i no devia valdre gaire res. Volia que el mestre Morera sabés que havia guanyat, però no gosava dir-li-ho. Tenia fama de ser un home amb mal geni, però s'estimava els seus deixebles i era molt bona persona. Li ho vaig dir i va reaccionar molt bé. Em va felicitar. Els diners del premi em van permetre anar a París.

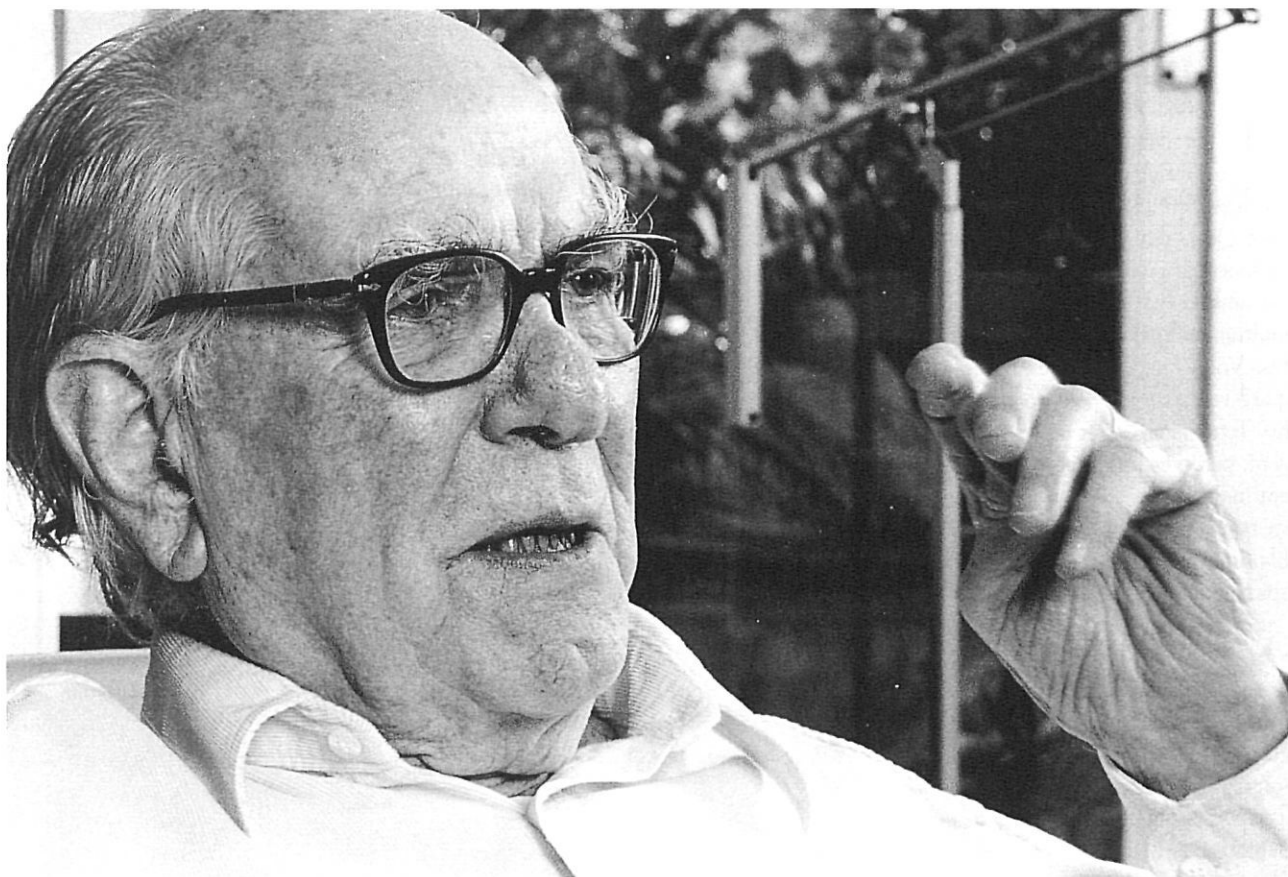
— *Des de llavors, no ha parat de guanyar premis i de veure com les seves obres s'interpreten arreu del món...*

— No em puc queixar. Vaig anar guanyant premis i vaig tenir la primera sorpresa important amb *Cinco canciones negras*. Les vaig compondre a la meitat dels anys 40 i des de llavors sempre han dit que la meua música té una forta influència cubana. De seguida una editorial de Nova York es va interessar per publicar aquestes cançons. Però vam trigar molts anys a poder-les editar, perquè no acabaven d'arribar mai els permisos d'alguns dels autors dels textos, com el de Rafael Alberti, que no sabíem si era a Moscou o a Roma. Em feia por que Rafael Alberti no en volgués saber res, però al final em va enviar una carta amabilíssima en la qual em deia que ja les coneixia i que li havien agradat molt. Aquestes cançons no tenen res a veure amb la meua manera actual d'entendre la música, però en sóc una mica esclau. L'any passat vaig rebre els drets autors corresponents de la interpretació d'aquestes cançons en 26 països diferents...

— *Vostè ha dit alguna vegada que el compositor no ha de pensar en el públic, però sí ha de tenir en compte l'interpret...*

— Els qui només volen ser compositors d'avantguarda amb l'objectiu específic de renovar el llenguatge musical ho paguen molt car, perquè llavors no troben cap intèrpret que vulgui tocar les seves obres, que són excessivament complicades. Un músic de prestigi no es voldrà cremar les celles durant un any per una obra de la qual no traurà cap

rendiment. El compositor no ha de fer cap mena de concessió a la vulgaritat, però ha de crear obres assequibles als instrumentistes, pensant que han de poder ser tocades. I ha de mirar de no repetir-se, de no caure en la decadència.

— *¿Com sap si una obra funciona?*

— Ha d'estar ben feta, ha de tenir inspiració. Sempre la provo al piano. Però no et pots fiar de l'anàlisi per jutjar la bellesa d'una obra, perquè si no hauríem de tirar tot Erik Satie a les escombraries. Analitzant Erik Satie, conculcous que no val res. En canvi, és evident que Erik Satie és genial. Una obra ha de tenir màgia. Tocar el piano discretament bé és fàcil. Treure poesia, treure misteri, del piano és difícil. Tot depèn. A més, cada instrument és un món. Pots estar deu anys sense tocar el piano i el dia que hi tornes el toques tan bé com abans. Si deixes de tocar el violí, en canvi, al cap d'un mes ja no pots fer ni una escala amb aquest instrument.

— *¿No li hauria agradat també ser intèrpret?*

— No. Circumstancialment, vaig tocar en públic una o dues vegades amb l'Orquestra Toldrà. Però jo sempre he

estat molt nerviós i he patit crisis. No podria tocar en concerts.

— *¿Escolta tot tipus de música?*

— Continuo tenint molta curiositat per escoltar música. El meu gust és una mica especial. M'agraden algunes músiques que potser valen poca cosa. Jacques Offenbach, per exemple, m'agrada molt, tot i que reconec que no és un músic important. En canvi, hi ha figures indiscutibles que no necessà-

“

El primer
que em va dir Galinsoga
va ser que a “La Vanguardia”
havia de signar
Javier i no Xavier.

”

riament em diuen gaire res, com Arnold Schönberg, que ha estat un gran renovador en el món de la música actual. La qualitat musical no té res a veure amb la capacitat per renovar musicalment. El pianista anglès Benjamin Britten no ha renovat res i és un músic extraordinari.

— *¿Se sent hereu d'alguna escola?*

— No sé si puc sentir-me'n hereu, però l'escola francesa impressionista m'ha seduït. El meu ídol és Igor Stravinski. En música, és comparable al que Pablo Picasso representa en la pintura. Són dos genis fora de sèrie que ja en vida van tenir la fama que els corresponia. Això no passa sempre. Hi ha molts creadors dels quals només es parla quan ja són morts. I al revés. Hi ha creadors dels quals s'ha parlat molt mentre eren vius i després, un cop morts, ningú no els ha recordat. Joan Manén, per exemple, va ser un compositor català que en vida va rebre molts reconeixements. Un cop mort, ha caigut en l'oblit, com Manuel Blancafort, del qual només s'ha parlat ara amb motiu del seu centenari.

— *¿Quins són els grans compositors catalans?*

— N'hi ha hagut uns quants. Des de Ferran Sorts o el Pare Soler, que és

una figura de prestigi mundial, fins a Enric Granados o Isaac Albéniz, passant per Robert Gerhard o Frederic Mompou. En les obres de Granados i Albéniz, encara que sigui de manera llunyana, hi ha el reflex d'una essència catalana, de la seva etapa de formació a Catalunya.

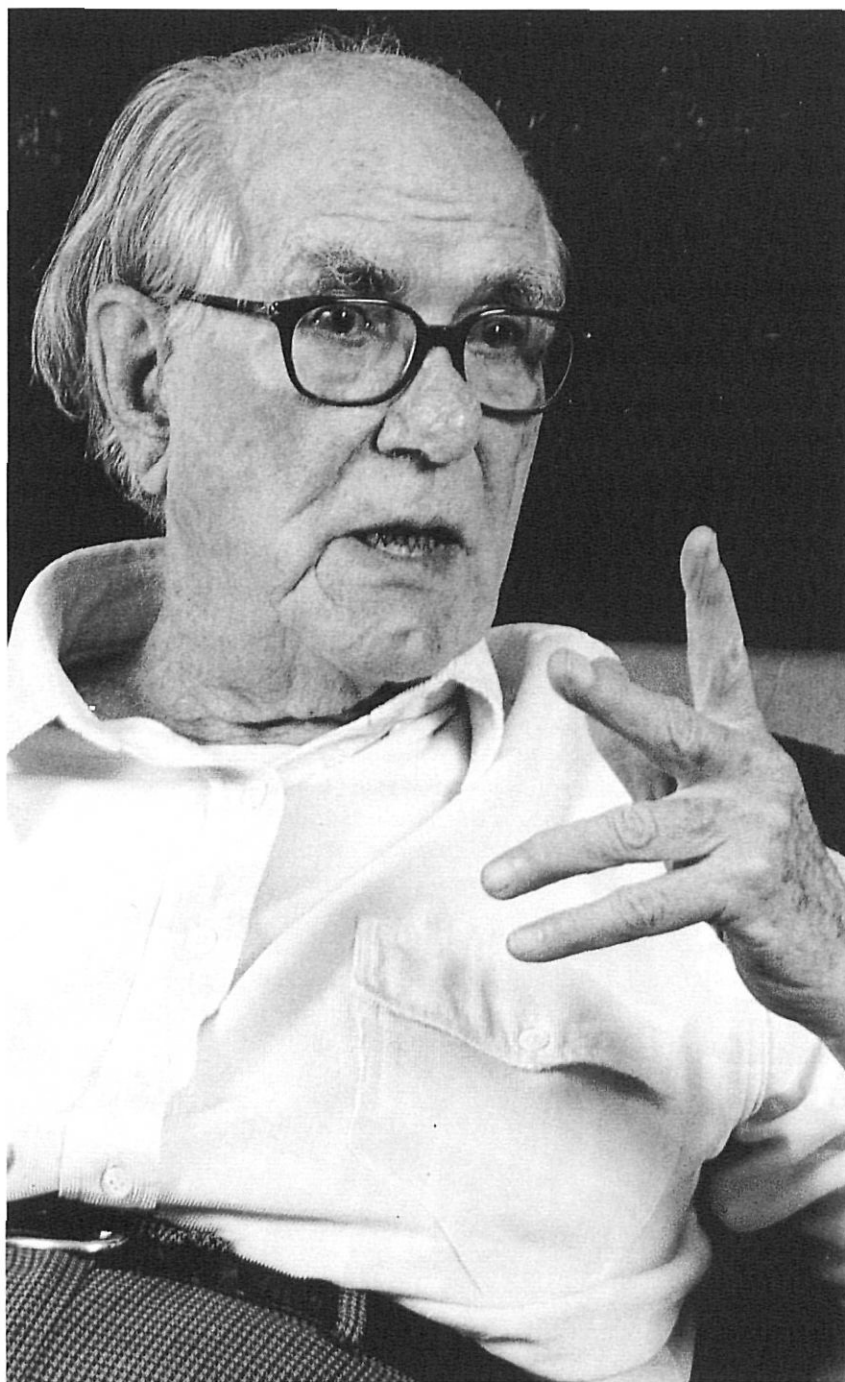
— Vostè va arribar a dirigir la revista *Destino*. ¿Tenia vocació periodística?

— No. Jo vaig incorporar-me a *Destino* cap al 1939 perquè era molt amic del seu impulsor, l'Ignasi Agustí. M'ocupava de la feina administrativa i de la correspondència de la revista. Hi vaig escriure un parell d'articles sobre música, parlant de Ferran Sort i d'una representació al Liceu de les *Goyescas* d'Enric Granados. Es veu que van tenir una mica de ressò i això em va animar a continuar escrivint-ne. Però no recordo haver escrit mai cap text que no parlés de música. Jo no he tingut mai una vocació periodística. Més tard em van demanar de ser el subdirector de la revista i vaig acceptar la proposta. Al final, fins i tot vaig ser-ne el director. Però era un director de nom, perquè el qui feia de director de debò era en Nèstor Luján. Jo hi posava el nom per evitar que el franquisme reprimís en Nèstor Luján.

— Tot i no tenir vocació periodística, també ha escrit centenars de crítiques musicals a *La Vanguardia*...

— El primer que em va dir en Galinsoga quan vaig començar a col·laborar-hi va ser que no podia firmar amb el nom de Xavier, sinó que havia de firmar amb el de Javier. Vaig entrar a col·laborar a *La Vanguardia* perquè havia de viure d'alguna cosa. La música no donava ni dona per viure. També vaig ser, una dotzena d'anys, catedràtic de Composició del Conservatori de Barcelona. Quan vaig plegar d'aquesta feina, me'n vaig oblidar, com si hagués sortit de la presó. Es pot ensenyar orquestració, però no es pot ensenyar composició. Jo, almenys, no sabia ensenyar-ne. Tampoc no tenia prou autoritat. Però l'obligació de guanyar-te la vida et marca... No pots viure només d'escriure obres que agraden tan sols a un sector minoritari del públic.

— Vostè ha tingut la sort de conèixer moltes de les personalitats que ha donat aquest segle al món de l'art. ¿Quines d'aquestes persones l'han marcat més?

— N'hi ha hagut moltes que m'han influït. Sobretot, el músic brasiler Heitor Villa-Lobos, l'escultor Manolo Hugué i l'escriptor Josep Pla. Heitor Villa-Lobos era un gran conversador, una persona molt oberta i sociable. Manolo Hugué, també. Jo l'anava a veure molt sovint només per sentir-lo parlar i veure com vivia la seva vida de bohemí. Amb Josep Pla vam tenir molt contacte a través de *Destino* i de Calella de Palafrugell, on em vaig comprar una caseta quan em vaig casar. Era un home molt curiós. Sempre em deia que jo guanyava més diners que

Beethoven. Una vegada érem a Bruges i no va voler visitar ni la ciutat ni els museus. Tant sí com no, es va voler quedar assegut en un bar. En tornar a Catalunya, va escriure un article magnífic sobre Bruges. Tenia una intuïció tan gran que podia escriure sobre el que volgués, encara que no ho conegués. A mi em va dedicar un *Retrat de passaport* que és ple de mentides i de confusions. Però a pesar d'això, per un d'aquells miracles que només podia fer en Pla, em retrata perfectament.

Xevi Planas